

Моніторинг лісового законодавства України

Період: вересень 2022 -червень 2023

Серія "Моніторинг лісового законодавства України" містить короткий огляд законів та законопроектів Верховної Ради України, прийнятих постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Державного агентства лісових ресурсів України, що набрали чинності, та є важливими для сталого розвитку лісового господарства.

Інформація та оцінки, наведені в цьому документі, не повинні розглядатися як юридична консультація. Проект SFI не гарантує точності наведених тверджень. Надана інформація не обов'язково збігається з позицією SFI.

Постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2022 р. № 1003 "Деякі питання реформування управління лісової галузі".

Ця постанова започаткувала масштабну реформу державного управління лісовим господарством в Україні, яка триває донині. Серед заявлених цілей реформи:

- відокремлення формування політики від реалізації політики та господарської діяльності в лісовому господарстві,
- забезпечення рівномірного фінансування та підтримки лісогосподарської діяльності в лісах різних кліматичних зон,
- подолання корупції та зловживань, які були притаманні старій системі управління лісовим господарством в Україні.

Для досягнення цих цілей постанова передбачає наступні положення:

- Ліквідація 24 обласних управлінь лісового та мисливського господарства та створення замість них 9 міжрегіональних управлінь лісового та мисливського господарства.
- Створення державного спеціалізованого підприємства "Ліси України" та приєднання до нього всіх державних лісогосподарських підприємств, що належать до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів, на правах філій.
- Подальше перетворення державного спеціалізованого господарського підприємства "Ліси України" на акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі, для цього розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проект закону щодо

особливостей утворення та діяльності державного лісогосподарського акціонерного товариства.

Згідно з цією постановою, значно збільшено повноваження державного підприємства "Ліси України" та зменшено повноваження Державного агентства лісових ресурсів України (Держлісагентство).

Згідно з постановою, кількість працівників центрального апарату Держлісагентства зменшиться на 20% до 65 осіб, а кількість працівників міжрегіональних управлінь лісового та мисливського господарства зменшиться на 45% до 355 осіб. "Ліси України" стали найбільшим лісогосподарським підприємством в Європі, в якому працює 36000 співробітників сукупно в центральному офісі, плюс 9 міжрегіональних управлінь, плюс 155 філій. Підприємство управляє 7,3 млн. га державних лісів і заготовляє близько 13,5 млн. м³ деревини щорічно.

Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 5 жовтня 2022 року № 414 "Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації".

Цим наказом Міністерство запроваджує комплексну методологію оцінки збитків та втрат, завданих економіці та природі внаслідок російської агресії проти України.

Методика застосовується для визначення шкоди та збитків, заподіяних земельним ділянкам лісогосподарського призначення, захисним насадженням лінійного типу, лісовим розсадникам, лісовим культурам та мисливським угіддям внаслідок збройної агресії

Російської Федерації, у тому числі загибелі лісових насаджень та пов'язаних з ними втрат:

- втрати лісогосподарського виробництва, спричинені обмеженням прав землекористувачів;
- втрати від пошкодженої, втраченої заготовленої лісопродукції;
- недоотримані доходи лісокористувачів, спричинені тимчасовою окупацією земельних ділянок, обмеженнями в їх використанні, від:
  - неможливості проведення лісозаготівель (вартість лісопродукції, орендна плата);
  - неможливості здійснювати побічне лісокористування (зокрема, заготівлю березового соку, ягід, грибів);
  - витрати на підготовку ґрунту під лісові культури;
  - витрати на вирощування садивного матеріалу в лісових розсадниках, створення та догляд за лісовими культурами;
  - втрати мисливського господарства, внаслідок знищення або пошкодження вольєрів, інших біотехнічних споруд, мисливських тварин.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 вересня 2022 року, введене в дію Указом Президента України від 29 вересня 2022 року № 675/2022 "Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період".

Це рішення Ради національної безпеки і оборони України разом із "Державною стратегією управління лісовим господарством України на період до 2035 року" визначає напрями реформування лісового сектору в Україні.

Воно вирішує низку питань, пов'язаних із викликами та загрозами національній безпеці України у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів України, спричинених дисбалансом між екологічними, економічними та соціальними функціями лісового господарства, недосконалістю нормативно-правової бази, недостатнім фінансовим та матеріально-технічним забезпеченням лісового сектору.

Зокрема, це рішення вимагає від Кабінету Міністрів України:

1) розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроекти про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" щодо перегляду розмірів площ лісових насаджень та санітарних рубок у контексті оцінки впливу на довкілля;

2) після скасування воєнного стану розробити та затвердити державну цільову програму підвищення рівня пожежної безпеки в лісовому господарстві, в тому числі в лісогосподарських підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства оборони України;

3) вжити заходів щодо зменшення відрахування частини чистого прибутку (доходу) до державного бюджету державними лісогосподарськими підприємствами Держлісагентства до 30%;

4) опрацювати питання створення державного фонду розвитку лісового господарства, удосконалення системи оподаткування земель лісового фонду шляхом формування єдиного лісового податку та усунення подвійного оподаткування; внесення змін до порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок; забезпечення необхідної кількості лісового насіння та вирощування селекційного садивного матеріалу; виділення

органами державної влади та місцевого самоврядування земель, придатних для заліснення;

5) опрацювати питання створення єдиного державного суб'єкта господарювання у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів шляхом реорганізації державних унітарних комерційних підприємств Держлісагентства;

6) вжити заходів щодо врегулювання питання експорту деревини з метою забезпечення виконання рішення Арбітражної групи експертів Комітету з питань торгівлі від 11 грудня 2020 року щодо спору між Україною та ЄС у зв'язку із запровадженими Україною обмеженнями на експорт окремих видів деревини до ЄС, відповідно до статті 311 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;

7) вжити додаткових заходів щодо забезпечення навчання та підвищення кваліфікації працівників лісогосподарських підприємств;

8) розробити єдину електронну таксаційно-картографічну базу даних про ліси з урахуванням положень Закону України "Про національну інфраструктуру геопросторових даних"; удосконалити механізм економічного стимулювання створення лісів на землях усіх форм власності;

10) провести розробку наукових рекомендацій щодо використання нових перспективних інтродукованих видів дерев для часткового заміщення всихаючих корінних деревостанів, підвищення продуктивності та біологічної стійкості майбутніх лісів, а також забезпечення захисту лісів від шкідників і хвороб.

Постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2023 року № 105 "Про затвердження Порядку вирубування дерев і чагарників та використання

одержаної при цьому деревини у разі зміни цільового призначення земельних лісових ділянок або встановлення сервітуту з метою використання їх для потреб, не пов'язаних з веденням лісового господарства, та переведення земельних лісових ділянок до нелісових земель".

Відповідно до статті 58 Лісового кодексу України, Порядок регулює питання зміни цільового призначення земельних ділянок та визначає процедуру проведення рубок і використання деревини.

Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2023 р. № 112 "Про затвердження Порядку здійснення лісовпорядкування".

Ця постанова визначає єдину систему та умови організації і здійснення лісовпорядкування.

Постанова регламентує, які саме роботи повинні виконуватися під час процедури планування лісовпорядкування, а також регулює відносини між різними органами, що беруть участь у плануванні лісовпорядкування:

- Умови та механізм проведення лісовпорядкування, визначені відповідно до статті 46 Лісового кодексу України, яка регулює всю сферу діяльності з лісовпорядкування;
- взаємовідносини між Українським державним проектним лісовпорядковим виробничим об'єднанням (Укрдержліспроект) і:
  - постійними лісокористувачами, приватними власниками (громадянами та юридичними особами) - в частині виконання зобов'язань щодо ведення лісового господарства, передбачених матеріалами лісовпорядкування;

- Державним агентством лісових ресурсів та його територіальними органами - в частині організації планування лісовпорядкування;
- Іншими органами державної влади та органи місцевого самоврядування - для розроблення програм охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- Громадськістю - з метою забезпечення вимог Державної стратегії управління лісами України на період до 2035 року щодо відкритого доступу до суспільно важливої інформації про ліси.

Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 3 квітня 2023 року № 184 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 квітня 2023 року) "Про затвердження Переліку інвазійних видів дерев зі значною здатністю до неконтрольованого поширення, заборонених для використання у процесі відтворення лісів".

Наступні породи дерев заборонено використовувати для відтворення лісів:

Айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), Аралія маньчжурська (*Aralia elata*), В'яз низький (*Ulmus pumila*), Гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), Горіх чорний (*Juglans nigra*), Дуб червоний (*Quercus rubra*), Каркас західний (*Celtis occidentalis*), Клен ясенolistий (*Acer negundo*), Маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia*), Павловнія (види та гібриди) *Paulownia* (species and hybrids), Робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), Черемха пізня (*Prunus serotina*), Ясен пенсільванський (*Fraxinus pennsylvanica*).

Постановою Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2023 року № 388 внесено зміни до Порядку проведення національної інвентаризації лісів щодо проведення національної інвентаризації лісів в умовах воєнного стану.

Зокрема, Постанова визначає важкодоступну інвентаризаційну ділянку, пов'язану з природними чи антропогенними умовами (відсутність доріг, круті схили, болота, періодичні підтоплення тощо) або внаслідок воєнного стану (ведення бойових дій, окупація територій, території, забруднені вибухонебезпечними предметами та небезпечні для ведення господарської діяльності і перебування людей).

На інвентаризаційних ділянках з обмеженим доступом інформація збирається за допомогою даних дистанційного зондування (аерофотозйомки або космічних знімків) відповідно до технічної документації з лісовпорядкування. Показники, зібрані з використанням даних дистанційного зондування (аерофотозйомки або космічної зйомки) на лісовпорядкових ділянках з обмеженим доступом, включаються до звітності, визначеної в технічній документації з лісовпорядкування.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 року № 499 затверджено "Порядок створення охоронних зон для збереження біорізноманіття в лісах та Порядок створення охоронних територій для збереження видів, занесених до Червоної книги України".

Порядок визначає розмір (площу) та конфігурацію (форму), а також лісогосподарський режим охоронних лісових ділянок. Об'єктами охорони на заповідних територіях є: об'єкти, занесені до

Червоної книги України; об'єкти, занесені до переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, або особливо цінних видів тваринного і рослинного світу; типові та унікальні природні комплекси та об'єкти (у тому числі лісові, степові, лугові, водно-болотні, петрофільні та первинні природні екосистеми); місця розмноження диких тварин; найстаріші або найбільш значущі дерева та їхні групи.

Заповідні зони створюються в лісах усіх форм власності, в тому числі в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Для лісових екосистем режим охорони охоронних зон, в межах яких охороняються об'єкти Червоної книги України, передбачає заборону суцільних рубок та остаточне прийняття систем поступових рубок, видобування корисних копалин та зміни гідрологічного режиму. У межах заповідних зон забороняється будь-яка діяльність, що не відповідає режиму охорони, визначеному в паспорті заповідної зони, за винятком діяльності, спрямованої на ліквідацію наслідків аварій та стихійного лиха, що становлять безпосередню загрозу для життя людей. Заказник створюється компетентним органом (районною (обласною) державною адміністрацією, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями) на підставі клопотання наукової установи, громадського природоохоронного об'єднання або інших зацікавлених підприємств, установ чи організацій. Клопотання про створення або скасування природоохоронної зони готується на підставі результатів польових досліджень і подається до компетентного органу (обласної державної адміністрації,

Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій).

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів забезпечує створення бази метаданих про стан природно-заповідних територій, яка підлягає оприлюдненню на національному геопорталі.

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 р. № 483 "Про реалізацію експериментального проекту щодо видачі спеціального дозволу на використання лісових ресурсів (лісорубного квитка) та сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів в електронній формі":

Згідно з затвердженою процедурою:

- Заготівля деревини в порядку рубок усіх видів в лісах України постійними лісокористувачами та власниками лісів, а також реалізація суб'єктами господарювання лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів за межами митної території України в митному режимі експорту здійснюється за наявності лісорубного квитка в електронній формі, виданого територіальним органом Держлісагентства, з обов'язковим внесенням інформації до Єдиної державної системи електронного обліку деревини не пізніше наступного робочого дня.
- Реалізація за межі митної території України в митному режимі експорту суб'єктами господарювання лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, крім тих, експорт яких заборонено, протягом семи місяців з дня набрання чинності цією

постановою здійснюється за наявності сертифіката, виданого в паперовій формі.

- Протягом шести місяців з дня набрання чинності цією постановою лісорубні квитки видаються як в електронній, так і в паперовій формі, а в подальшому - лише в електронній формі.

Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2023 року № 588 "Про затвердження Порядку визначення втрат лісогосподарського виробництва".

Втрати лісогосподарського виробництва, зумовлені зміною цільового призначення лісових земель, визначаються на підставі нормативу за формулою.

Автор, редакційна команда, контакти:

Загальний моніторинг лісового законодавства:

Василь Масюк – короткостроковий експерт

Редакція англійської версії:

Фолькер Зассе – керівник проекту

Редакція української версії:

Віталій Сторожук – національний координатор проекту

Тел.: +38 (067) 964-77-02

info@sfi-ukraine.org.ua

www.sfi-ukraine.org.ua

